

REFLECȚII ASUPRA CONȚINUTULUI ȘI VIITORULUI BANILOR

Vasile Marian

Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca

Money is a famous result of a ceaseless transformation and flow of peoples' social life. Inside this life, money is the screen of a countless interests complicating their understanding over their prevalent form: paper, plastic or metal pieces for purchase merchandises, settle up debts, subsidize somebody (children, priest, bridegroom, beggar) or do something else.

This study tries to exceed a great number of controversies about the essence of money, showing that this essence is a common manifestation of all money forms known by human experience – the impersonal claim/debt that is in general/social circulation.

As to the evolution of money, in spite of the creed of someones concerning that money will be suppressed, money will go on as long as the claim/debts will be necessary in circulation. In this way, now money is in a new unification phase – that of communitation one.

La prima vedere, banii sunt ceea ce până și copiii văd și zic că știu, adică niște bucăți dreptunghiulare de hârtie sau de plastic colorate, piese metalice inscripționate etc., cu care cumperi bomboane, sucuri și bunuri mai importante, plătești dobânzi la bănci și impozite la autoritățile publice, cinstești popa, mirii, cerșetorul ș.a.m.d. În spatele acestei *aparențe* se află însă o *esență* ascunsă, plină de mister și de controversele celor interesați să o cunoască¹. Celor care nu au avut încă șansa de a o afla și vor să fie ajutați, le propun o scurtă incursiune în istoria banilor – a apariției și devenirii acestora².

¹ „Puține subiecte din știința economică sunt mai încurcate decât moneda”, iar „multitudinea de opinii asupra chestiunilor monetare” au „ca echivalent istoric perfect doar Turnul Babel” (Murray Newton Rothbard, *Ce le-a făcut Statul banilor noștri*, Institutul „Ludwig von Mises”, România, 2005, p. 16).

² Trecutul explică prezentul și pune viitorului întrebări pe care prezentul nu le pune!

1. BANII – O SOLUȚIE LA DIFICULTĂȚILE TROCULUI

Am văzut că ceea ce schimbă oamenii între ei prin comensurare sunt *mărfuri*, iar la începuturile sale acest schimb a cunoscut serioase dificultăți (de ordin geografic, moral și juridic) de înfăptuire. Pentru a ne explica, presupunem că unul dintre noi este posesorul unei cantități x de *marfă A*, un altul este posesorul unei cantități y de *marfă B* și un altul este posesorul unei cantități z de *marfă C*. Apoi, posesorul cantității x de *marfă A* ar vrea în schimb o anumită cantitate de *marfă C*, dar posesorul acesteia fie nu a venit la piață, fie vrea în schimb *marfă B*; la rândul lui, posesorul *mărfii B* vrea *marfă A*, produsă de cineva care a fost ieri la piață și poate nu mai vine decât săptămâna viitoare, și uite așa, când e îndeplinită o condiție nu e îndeplinită altă condiție! Și e vorba doar de 3 (trei) posesori de 3 (trei) mărfuri, în vreme ce în realitate avem nenumărați posesori de nenumărate mărfuri.

În ciuda unor asemenea dificultăți, practica schimbului de mărfuri n-a conținut a se desfășura, mai întâi chiar în această formă, a unei cantități de *marfă oarecare* contra unei cantități dintr-o altă *marfă oarecare*³, formă cunoscută sub numele de *troc*⁴.

Cum? Folosind mai întâi ca mijloc de schimb una dintre multele mărfuri aflate pe piață, o *marfă* de folosință mai generală, nu prea voluminoasă, nu prea greu de transportat, neperisabilă (de preferință) etc. În condițiile unei astfel de mărfi, B să zicem, cine o deținea o putea da în schimbul mărfii dorite, A , bunăoară, primului vânzător care îi ieșea în cale cu ea, bineînțeles, dacă reușea să convină cu acesta asupra proporțiilor schimbului, asupra felului în care ei schimbă 5 kg *marfă A* cu o bucată de *marfă B* sau alte cantități din mărfurile ce și le oferă reciproc⁵. La rândul lui, noul deținător de *marfă B*, obținută în schimbul *mărfii A*, caută un vânzător de *marfă C*, de la care să cumpere o anumită cantitate din această *marfă*, iar cel ce va primi în schimb *marfă B* va proceda, în continuare, la fel, și uite așa, *încet-încet*, schimbul a pornit-o din loc, precum un bulgăre de zăpadă rostogolit la vale după ce a fost constituit.

Așadar, treptat, o *marfă B* „s-a desprins” din lumea mărfurilor obișnuite, precum un lider din rândul unei colectivități umane, pentru a juca un rol social, aidoma *șeptic*-ului sau *joker*-ului între piesele unui *joc (de noroc)*.

Marfa B, cu care se schimba oricare altă *marfă*, îndeplinea un *rol suplimentar* celui natural, derivând din proprietățile fizice, chimice etc. ale obiectului în cauză, acela de *bani*, cu cel puțin 2 (două) funcții: de *măsură* a valorii celorlalte mărfuri și de *mijloc de circulație* a respectivelor alte mărfuri. Ca *măsură* a valorii celorlalte

³ Prin *marfă oarecare* înțeleg *marfa* care, după vânzarea-cumpărarea ei, dispare de pe piață, este „consumată”, folosită, întrebuințată, utilizată conform proprietăților ei fizice, chimice, organoleptice etc.

⁴ *Troc*ul este *marfă contra marfă*, alta decât bani.

⁵ „[...] un posesor de mărfuri poate numai de comun acord cu alt posesor de mărfuri, prin urmare numai printr-un act volițional comun, să-și însușească o *marfă străină* înstrăinând propria sa *marfă*. Ei trebuie, așadar, să se recunoască în mod reciproc proprietari privați” [Karl Marx, *Capitalul*, vol. I (*Procesul de producție a capitalului*), în Marx-Engels, *Opere*, vol. 23, București, Edit. Politică, 1966, p. 99].

mărfuri, *marfa B* servea pentru transformarea *mentală* în cantități mai mici sau mai mari din ea a celorlalte mărfuri, iar ca mijloc de circulație *marfa B* înlocuia *fizic*, într-o proporție mai mică sau mai mare, mărfurile cedate în schimbul ei.

Ca *ban(i)*, o astfel de marfă au fost, în funcție de loc și de timp, bovinele, cabalinele, ovinele, pieile de animale, arcurile, săgețile, podoabele, sarea, tutunul, mărgeanul, untul, orezul, zahărul, cacaoa, arama, argintul, aurul și alte bunuri corporale, obiectuale, palpabile sau tangibile, motiv pentru care o tradiție mult prea lungă a împodobit cu forma-bani doar existențe materiale, în vreme ce experiența de azi cunoaște ca bani și anumite existențe nemateriale, pe care le voi arunca în balanța discuției ceva mai jos.

2. MARI INVENȚII ÎN ISTORIA BANILOR

Istoria banilor a început cu vitele, blănurile, tutunul etc. și a continuat cu diferite bunuri (inele, vârfuri de săgeată, lingouri etc.) confecționate din metale, până când inconvenientele folosirii acestora („dificultatea cântăririi și dificultatea verificării conținutului lor”⁶) au devenit prea mari pentru a nu fi depășite, mai întâi prin *baterea de monedă*, iar apoi prin *înlocuirea* monedelor confecționate din unele metale nobile⁷ sau prețioase⁸ cu *bucăți de hârtie* sau de *plastic* și, mai recent, cu simple „vorbe” spuse sau/și scrise.

2.1. BATEREA DE MONEDĂ

Bateria de monedă este operațiunea de confecționare dintr-un metal de *piese omonime* din punctul de vedere al cantității și calității aceluși metal, piese având de regulă forme și/sau denumiri diferite de la un loc la altul și/sau de la o perioadă la

⁶ „Întrebuințarea metalelor în stare brută era însoțită de două inconveniente considerabile: mai întâi, dificultatea cântăririi și, în al doilea rând, aceea a verificării lor. La metalele prețioase, unde o mică diferență de cantitate atrage o mare diferență de valoare, cântărirea cu exactitate perfectă cere greutate și cântare foarte precise. Cântărirea aurului, în special, este o operație cam gingașă. La metalele comune, în adevăr, unde o mică eroare nu atrage decât o consecință neînsemnată, fără îndoială că ar fi nevoie de mai puțină precizie. Oricum, am găsi că este extrem de supărător dacă de fiecare dată un om sărac are nevoie să cumpere sau să vândă mărfuri în valoare de un farthing el ar fi obligat să cântărească acel farthing. Operația verificării este încă și mai dificilă și mai plicticoasă; și afară de cazul când am topi o bucată de metal în creuzet, cu dizolvanți potriviți, orice concluzie am trage din ea este extrem de nesigură” (Adam Smith, *Avuția națiunilor*, vol. I, București, Edit. Academiei R.P. Române, 1962, p. 20).

⁷ „*M. nobile* = metal care se oxidează greu, foarte rezistent din punct de vedere chimic (ex. aurul, argintul, metalele din familia platinei)” (***) *Mic dicționar enciclopedic*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 601).

⁸ „1. a) metale prețioase – aurul, argintul, platina, osmiul, ruteniul, rhodiul, iridiul și paladiul, care au un conținut de cel puțin 96% de metal prețios fin” [*** *Lege* (nr. 261 din 29 aprilie 2002) *privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 190/2000 privind regimul metalelor prețioase în România*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 313 din 13 mai 2002].

alta, cunoscute, în mod generic, sub numele de *monede* – cuvânt ce „etimologic [...] provine din latinescul **moneta**, care însemna **monetărie**”⁹, instalată de către romani lângă templul zeiței Junona Moneta¹⁰.

După unii istorici și economiști, *baterea de monedă* a început în secolul al VII-lea î.H., în statul elen antic Lydia (aflat în vestul Asiei Mici)¹¹. Potrivit altor păreri, monedele ar fi apărut chiar mai devreme (în secolul al XI-lea î.Hr.), în China¹².

Indiferent care au fost începuturile ei, *baterea de monedă* a adus cu sine avantajul numărării banilor în locul cântăririi lor.

Moneda confecționată dintr-un metal nobil sau prețios are *valoare (de schimb)* și *valoare de întrebuințare [specială (aurul, de pildă, servește la plombarea dinților cariati, ca materie primă în arta bijuteriilor, în industria aerospațială, în producția de echipament telefonic etc.) și formală (decurgând din funcțiile sociale ale aurului, cele de echivalent general, mijloc de circulație etc.)]*.

Pentru mărfurile care se schimbă prin intermediul banilor, pentru mărfurile nonbani o asemenea *monedă* a reprezentat o măsură relativă a respectivelor mărfuri sub un anume element comun, numit generic *valoare (de schimb)*, precum este *o riglă* de 10 centimetri, 30 centimetri, 1 metru, 2 metri etc., cu care măsurăm *lungimea* corpurilor, sau cum este *o bucată de fier* de 100 grame, 5 kilograme etc., cu care măsurăm *greutatea* corpurilor.

Dacă un *băț*, de pildă, servește la măsurarea lungimii corpurilor pentru că el însuși are *lungime*, atunci o *monedă* confecționată dintr-un material prețios servește la măsurarea celorlalte mărfuri ca valori (de schimb), pentru că ea însăși are *valoare (de schimb)*¹³.

⁹ „Adăugăm că și grecii antici îi spuneau «**moneda**»” [Aurel Negucioiu, *Banii. Esența. Geneza și funcții lor*, în Aurel Negucioiu (coord.), Gh. Dițu, Anton Drăgoescu și Sabin Pop, *Economie politică*, vol. I, Cluj-Napoca, Edit. „George Barițiu”, 1998, p. 269–270].

¹⁰ „În mitologia romană era «*Juno*» sau «*Iuno*», zeița «nașterii» și a «căsătoriei» fiind soția lui *Jupiter*. Este «patroana protectoare» a orașului *Roma* fiind venerată pe Capitoliul din Roma. În ziua de 1 martie zeița sărbătorită era «*Matronalia*» (lat. femeie) în cinstea ei fiind sacrificată gâsca, animal sacru la romani, din care cauză găștele sunt ținute în Capitoliu. Când cetățenii romani au fost surprinși de un atac dușman neașteptat, găștele au dat alarma, înștiințând pe Iunona, care primește porecla de Moneta (cea care dă alarma), salvând Roma. Pentru că templul zeiței era în apropiere de locul unde se băteau monezile, baterea de monezi și monezile (banii) erau denumite «moneta». Corespondentul zeiței din mitologia greacă este *Hera* care avea roluri asemănătoare. Părinții zeiței fiind *Saturn (zeu)* și *Ops*, denumirea lunii iunie provine de la această zeiță. Ziua de 14 februarie, ziua «Sfântului Valentin», «ziua îndrăgostiților», este atribuită tot ei, ca o reamintire fiind cinstită cu un buchet de flori. Iunona este corespondentul feminin a masculinului *Genius*” [http://ro.wikipedia.org/wiki/Iunona_(zei%C5%A3%C4%83 (20.09.06)].

¹¹ „Majoritatea istoricilor și economiștilor leagă apariția monedelor metalice de unele informații primite de la Herodot, conform cărora baterea acestora a început în Asia Mică (statul elen antic Lydia în sec. VII î.H.).” (Nicolae Hoanță, *Bani și bănci*, București, Edit. Economică, 2001, p. 11).

¹² „Primele **m.** ar putea fi cele din China (sec. XI î.e.n.), iar în Europa, cele bătute în statul elen antic Lidia (sec. VII î.e.n.)” (Costin C. Kirițescu, *Moneda – mică enciclopedie*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 213).

¹³ Pentru alți autori, „Compararea monedei cu măsurile de greutate, lungime etc. e neserioasă”, deoarece „acestea nu creează drepturi, nu servesc la estimări, nu stabilesc prețuri, ci sunt simple

În general vorbind, oamenii știu ce sunt acelea greutate¹⁴, lungime¹⁵, temperatură¹⁶ și multe altele; nu același lucru se poate spune despre *valoare* (*de schimb*), pe care cei inițiați o mănuiesc fără adaosul *de schimb*, ceea ce ușurează folosirea ei fără noimă, în mod echivoc¹⁷.

Marii gânditori ai lumii n-au ajuns la consens în privința *valorii*, iar economiștii nici măcar în privința *valorii* de care zic că se ocupă ei¹⁸, de aceea noi, pentru a nu dezvolta un paralelism teoretic care completează confuziile ce dăinuie încă în înțelegerea și soluționarea multiplelor probleme legate de *valoare*, ne mulțumim a reaminti că, în sens economic, unii gânditori consideră valoarea ca fiind munca de producere a mărfii, alții o consideră a fi utilitatea mărfii, ba chiar raritatea acesteia, iar o a treia categorie ar fi cei după care valoarea ar fi, dacă nu de toate, atunci măcar muncă și utilitate¹⁹.

auxiliare convenționale indispensabile unor anumite operațiuni” (Victor Jinga, *Moneda și problemele ei contemporane*, vol. 1, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1981, p. 125).

¹⁴ „**GREUTATE** (lat. *gravitas*, -atis) s.f. 1. (FIZ.) Forța cu care corpurile sunt atrase de Pământ, spre centrul acestuia. Corpurile libere cad pe direcție verticală, iar cele aflate în echilibru static apasă pe suprafețele de sprijin sau întind firele de suspensie” (*** *Mic dicționar enciclopedic*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 444).

¹⁵ „**LUNGIME** (< *lung*) s. f. 1. Dimensiunea cea mai mare a unui corp sau a unei suprafețe plane dreptunghiulare” (*** *Mic dicționar enciclopedic*, ..., p. 568).

¹⁶ „**TEMPERATURĂ** (< fr., lat.) s. f. 1. Mărime fizică utilizată pentru a caracteriza starea de încălzire a unui mediu, a corpurilor etc.” (*** *Mic dicționar enciclopedic*, ..., p. 961).

¹⁷ „Le langage commun applique le terme de «valeur» aux objets les plus différents: on parle de la valeur d’une montre, comme de la valeur d’une oeuvre ou de la valeur d’un homme. Il est pourtant certain que l’on ne désigne pas la même réalité dans tous les cas” (Henri Denis, *La valeur*, Paris, Editions sociales, 1950, p. 11); „Si c’est seulement l’homme qui est l’origine, le foyer, et la mesure de la valeur, alors on peut bien déployer l’éventail de la valeur depuis les valeurs économiques jusqu’aux valeurs spirituelles: mais ce sont les besoins de l’homme et les conditions de son développement qui sont toujours en jeu et c’est l’homme même qui en est juge” [Louis Lavelle, *Traité des valeurs*, tome 1 (*Théorie générale de la valeur*), Presses Universitaires de France, 1951, p. 18]; „Din capul locului și rezervându-mi pentru mai târziu dreptul la alte dezvoltări complementare, trebuie să spunem că valorile culturale sunt în număr de șase: valoarea economică, teoretică, etică, politică, estetică și religioasă” (Tudor Vianu, *Studii de filosofia culturii*, București, Edit. Eminescu, 1982, p. 161–162).

¹⁸ „Singura valoare pe care o cunoaște economia este valoarea mărfurilor” (Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. 20, București, Edit. Politică, 1964, p. 302).

¹⁹ „O incursiune în bibliografia obiectului arată că tabloul confruntărilor cuprinde înainte de toate: **a** – Teoria valorii muncă (teoria obiectivă a valorii) elaborată de A. Smith, D. Ricardo, J.S. Mille și K. Marx. **b** – Teoria valorii utilitate (teoria psihologico-subiectivă a valorii) ai căror precursori sunt Turgot și Condillac, iar autori – W.S. Jevons, K. Menger, L. Walras, F. von Wieser și Böhm-Bawerk. **c** – Teoria obiectivo-subiectivă ai cărei autori principali sunt Alfred Marshall, Charles Gide și alții” (Aurel Negucioiu, *Valoarea și unele probleme actuale ale ei*, în *Probleme actuale ale gândirii, științei și practicii economico-sociale*, vol. III, Editor Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” – Facultatea de Științe Economice din Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, Edit. „George Barițiu”, 2000, p. 3).

2.2. EMANCIPAREA FORMEI-BANI

Evoluția banilor în timp a fost progresivă, dar marcată de faze de mare accelerare, expresie a contextului economic, politic și social al fiecărei perioade.

Sub formă de monede confecționate dintr-o anumită marfă, banii au trecut din mâna unor oameni în mâna altor oameni. Această circulație a permis o anumită separare între conținutul real și conținutul nominal „al monedei, ființarea ei metalică de ființarea ei funcțională, ea conține posibilitatea latentă de a înlocui banii de metal în funcția lor de monedă prin semne făcute din alt material sau prin simboluri”²⁰, purtând, de regulă, aceleași nume cu al banilor confecționați din metalul monetar înlocuit (adică tot liră sterlină, dolar, franc etc.) și folosind, până la un punct, pentru distincție, numele materialului utilizat, rezultând denumiri precum cea de *liră sterlină de/din pleu, hârtie sau plastic*; subliniem: „până la un punct”, deoarece aproape toți specialiștii contemporani vorbesc până și de existența unor *bani electronici*, deși acești bani nu sunt formați din *electroni*.

Această posibilitate nu s-a transformat în realitate înainte de a fi impusă de anumiți factori, cum ar fi: nivelul mare al cheltuielilor de batere de monedă din metale prețioase, pierderile prin uzură și abuz (de găurire, pilire, punere în apă tare, electroliză etc.) de marfă-bani în timpul circulației ei, sporirea dificultăților de transport și manevrabilitate a echivalentului general al *valorii* în condițiile creșterii volumului schimburilor și practicării lui de către producători aflați la distanțe mari unii de alții²¹ etc.

Se pare că primele emisiuni de bani de hârtie din lume au avut loc în China, după unele surse în secolul al IX-lea al erei noastre²², după alte surse tot aici, dar mai târziu, ba în anul 1024²³, ba în anul 1260²⁴.

În Europa, banii de hârtie au apărut și s-au răspândit mai târziu, începând cu secolul al XVII-lea²⁵.

²⁰ Karl Marx, *Capitalul*, vol. I, ..., p. 139.

²¹ Pentru mijlocul secolului al XVIII-lea, cineva descria spectacolul desuet al plăților cu bani gheață de la Paris astfel: „La zece, la douăzeci, la treizeci ale lunii, de la ceasul zece până la amiază, întâlnești oameni încărcăți cu traiste pline de bani, cocoșați de atâta greutate; ei aleargă de parcă o oaste dușmană e gata-gata să năvălească în oraș; acest fapt dovedește că printre noi nu s-a întemeiat acel însemn politic fericit (trebuie să înțelegem biletul de bancă) ce va înlocui aceste metale, care, în loc să călătorească din ladă în ladă, n-ar trebui să fie decât niște însemne nemișcătoare” [Sébastien Mercier, *Tableau de Paris*, IX, p. 319 (citată după Fernand Braudel, *Jocurile schimbului*, vol. 2, București, Edit. Meridiane, 1985, p. 253)].

²² Louis Baudin, *Histoire des faits et des doctrines monétaires*, Paris, 1935-1936, p. 44, 87 (citată după Victor Jinga, *op. cit.*, p. 133).

²³ „Primele bancnote emise de stat vor apărea în Sichuan în 1024” (Jacques Gernet, *Lumea chineză*, vol. I, București, Edit. Meridiane, 1985, p. 341).

²⁴ „După ocuparea de mongoli a imperiului din partea de nord a Chinei, s-a trecut la o primă emisiune de bonuri ale vistieriei marelui han, ce aveau să alimenteze masiv circulația bănească. Se știe precis și anul lansării însemnelor monetare de hârtie chinezești — 1260” (Radu Negrea, *Moneda. De la scoicile-monedă la cecul electronic*, București, Edit. Albatros, 1988, p. 91).

²⁵ Nicolae N. Constantinescu, *Teoria valorii muncă și lumea contemporană*, București, Edit. Politică, 1984, p. 196.

La început, banii de hârtie erau convertibili în mărfuri-bani, îndeosebi în „cantități de aur care, asemenea tuturor celorlalte cantități de mărfuri, erau considerați și cantități de valoare”²⁶.

Câtă vreme convertibilitatea banilor de hârtie era deplină, emitenții acestor semne bănești se preocupau îndeaproape de asigurarea premiselor necesare pentru o schimbare a lor la cursul legal, în funcție de conținutul în aur sau de alt material monetar stabilit prin lege.

Treptat, dezvoltarea forțelor de producție a accentuat penuria de marfă-bani, în general, de aur, în special, astfel că s-a trecut, datorită acestui lucru și altor cauze, la o convertibilitate limitată a semnelor bănești²⁷, ca pe urmă să se renunțe la ea, ceea ce a permis autorității monetare, pe de o parte, să multiplice aceste semne după bunul ei plac, iar pe de altă parte, să monetizeze fel și fel de obligații de plată pecuniare (îndeosebi creditul marfar și împrumutul public). Azi, ca bani avem semne bănești reale emise de autoritatea monetară și conturi de împrumut deschise din nimic de către fel și fel de instituții de credit²⁸.

Cândva, suspendarea convertibilității semnelor bănești în marfa-bani era un caz extrem, la care băncile de emisiune recurgeau pentru scurtă vreme, ca la un mic remediu. În final, *excepția a devenit regulă*²⁹.

Cu banii actuali – de/din pleu, hârtie sau plastic – facem cam tot ce făceau semenii noștri atunci când banii erau sub formă de monezi de aur, de pildă, doar că în unele privințe mai bine și în altele mai puțin bine. Acești bani au numai o valoare de întrebuințare formală, constând în funcțiile lor sociale, cele de calcul al valorii mărfurilor cu valori de întrebuințare speciale (alimentară, industrială, informațională etc.), de mijloc de schimb între aceste mărfuri, de mijloc de plată a unor obligații privind valoarea unor astfel de mărfuri, de acumulare de creanțe impersonale asupra mărfurilor care se pot obține mai târziu pentru ei și alte asemenea funcții.

²⁶ Karl Marx, *Capitalul*, vol. I, ..., p. 142.

²⁷ Inițial, **convertibilitatea** „s-a realizat față de aur; aceasta a fost abandonată după primul război mondial, deoarece după această dată, multe țări nu au putut să o practice sau au realizat-o numai temporar, ajungându-se ca după anul 1971 să fie eliminată” [Dumitru Ciucur, în *Dicționar de economie*, Niță Dobrotă (coord.), București, Edit. Economică, 1999, p. 134–135].

²⁸ „Toate monedele naționale îmbracă, în prezent, forma monedelor-simbol; ele sunt oferite de producătorii lor sub forma bancnotelor emise de banca centrală sau a conturilor la vedere înregistrate la banca centrală – fiind bine știut faptul că, în cazul depozitelor la vedere, modalitatea tehnică prin care deponentul le utilizează nu joacă niciun rol (debit automat, grație unui clic pe o pagină de internet...)” (Jörg Guido Hülsmann, *O interpretare rothbardiană a evoluției monetare recente*, în Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 125).

²⁹ Istoria mărfii-bani, lungă de peste 30 de secole, a sfârșit în mod cu totul neașteptat, precum un imperiu prin cel mai strălucit conducător al acestuia. Ea a culminat cu goana unei întregi lumi după aur cu orice preț, chiar al morții, ca odată dobândit, el, aurul, să *zacă* apoi depozitat în bună parte în *seifuri* ale unor bănci sau în *ascunzișuri* numai de posesorii lor știute.

Spunând toate astea nu avem încă o definiție a banilor, iar din păcate o definiție a lor satisfăcătoare nu ne oferă nici literatura de specialitate, în ciuda volumului impresionant al acesteia pe tema banilor.³⁰

Printre altele, discuțiile teoretice sunt măcinat de ideea dacă banii mai sunt sau nu mai sunt o marfă, așa cum cred cei mai mulți economiști că erau banii confecționați de/din aur bunăoară, iar aici dezamăgirile unor autori sunt inextricabil legate de limitele cunoașterii conceptului de marfă la un moment dat.

Pentru unii autori, banii n-au fost și nu sunt o marfă, iar „susținătorii tezei că moneda nu este altceva decât o marfă, dovedesc o îndoită ignoranță: nu cunosc ce este nici marfa și nici moneda”³¹. Pentru alți autori, „Banii nu sunt o unitate de calcul abstractă, separabilă de un bun concret, ei nu sunt un simplu simbol fără nicio valoare, bun doar pentru schimburi; nu sunt nici «o creanță asupra societății» și nici o garanție pentru un nivel stabil al prețurilor. Ei sunt pur și simplu o marfă.”³²

Dacă rămânem la semnificația originară a noțiunilor sau la o parte a conținutului lor schimbat între timp³³, atunci banii actuali nu sunt o marfă (un obiect exterior care prin proprietățile sale intrinseci satisface anumite trebuințe ale cumpărătorului lui), iar o bancnotă de hârtie sau de plastic nu e, așa cum se spune³⁴, monedă (cum este o piesă de metal, rotundă sau cu altă formă, folosită pentru plata mărfurilor).³⁵ Or, a devenit aproape un *simț comun*³⁶, lipsit de prejudecăți, faptul că se tranzacționează și obiecte exterioare cu proprietăți extrinseci (informaționale), servicii (întrebuințări de bunuri obiectuale, palpabile, tangibile) și, bineînțeles, bani (lei, dolari, euro, lire sterline, yen etc.), astfel că tot ceea ce se vinde și se cumpără este marfă, doar că de diferite feluri.

³⁰ „[...] în ciuda volumului literaturii asupra banilor, nu există nici o definiție complet satisfăcătoare” (Nigel Dodd, *Sociologia banilor*, Editura Institutul European, Iași, 2002, p. 34).

³¹ Victor Jinga, *op. cit.*, p. 34.

³² Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 24.

³³ „Conținutul noțiunii este în schimbare permanentă atât în ce privește notele lui constitutive, cât și în ce privește structura lor. Pe măsură ce știința și practica socială descoperă noi elemente în lucrurile și fenomenele realității obiective, se îmbogățesc și se adâncesc și conținuturile pe care le reflectă noțiunea” (Ion V. Mesaroșiu, *Logica generală*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1971, p. 50).

³⁴ „În multe limbi, inclusiv limba română, echivalentul monetar al banului este moneda însăși și invers. «Banul», într-o accepție mai largă, este echivalentul popular al «monedei». Cu aceste înțelesuri și utilizări nediscriminante artificial circulă denumirile de: *argent* și *monnaie* (Franța), *currency* și *money* (Anglia), *Geld* și *Währung* (Germania), *denaro* și *moneta* (Italia) etc.” (Victor Jinga, *op. cit.*, p. 28).

³⁵ „Spre deosebire de bani, **m.** nu este un termen generic, ci se referă la un anumit fel de bani și anume la piesele de metal cu valoare proprie deplină sau inferioară valorii nominale” (Costin C. Kirițescu, *Moneda. Mică enciclopedie*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 212).

³⁶ „Simțul comun reprezintă o medie just echilibrată de reacțiuni intelectuale proprii unei colectivități umane, aceasta înțeasă mai curând ca masă omogenă, difuză și fără limite precise, decât ca o organizare diferențiată și de un profil deplin caracterizat” [Lucian Blaga, *Opere*, vol. 8 (*Trilogia cunoașterii*), București, Edit. Minerva, 1983, p. 81].

Deși în sfera noțiunii de marfă intră și banii (precum vite, perle, tutun, monede de/din metal, hârtie sau plastic, adică obiecte din toate timpurile), nu cred că toți banii sunt mărfuri, pentru a justifica o definiție a lor ca atare³⁷, mai ales astăzi³⁸, iar asta nu din cauză că bucățile de pleu, hârtie sau plastic care funcționează ca bani sunt lipsite practic de valoare (de schimb) intrinsecă, ci pentru că nu toți banii au făcut și fac obiectul schimbului prin comensurare, schimbului de mărfuri.

Pentru a ne face mai bine înțelegi în această privință, amintesc că „O parte din grâul produs de țăranul medieval era dat feudalului ca dijmă și o parte preotului ca zeciuială. Dar nici grâul dat ca dijmă, nici grâul dat ca zeciuială nu deveneau mărfuri prin faptul că erau produse pentru alții. Pentru a deveni marfă, produsul trebuie transmis celui căruia îi servește ca valoare de întrebuințare, prin intermediul schimbului”³⁹. În mod analog cu grâul pe care țăranul medieval îl reținea pentru consumul lui și cu cel pe care îl da feudalului ca dijmă și preotului ca zeciuială, un salariat de azi, bunăoară, obține un venit de 800 ub (unități bănești) din care e nevoit să dea cu titlu de impozit 50%, să zicem, adică 400 ub. Aceste 400 ub nu se transmit actualelor autorități publice prin intermediul schimbului și, potrivit definițiilor mărfii întâlnite până acum, nu sunt marfă; acești bani (400 ub) vor fi așa ceva (adică marfă) când vor fi dați în schimbul altor mărfuri de către cei la care vor ajunge ei, după un timp mai scurt sau mai lung.

Continuând paralela dintre bani și alte bunuri, constat că forma marfă nu poate fi aplicată pe deplin nici banilor pe care-i ținem „la ciorap”. Așa cum nu-i marfă recolta care stă în hambar și nu e oferită pieții, la fel nu cred a fi nici banii menționați aici, decât *in potentia*.

Azi, banii au nevoie de o definiție a lor de pe o bază mai largă decât cea a analizei mărfii – tributară încă în privința unui răspuns adecvat la întrebarea: care anume este acea marfă pe care atâția dintre noi o consideră a fi bani contemporani? Bucata de pleu, de hârtie sau plastic purtând denumiri monetare de x lei, y dolari, z euro ș.a.m.d. ori altceva? Fără un răspuns neechivoc în acest sens, știința banilor se află într-o oarecare suferință, nu însă și practica lor⁴⁰.

O anumită diferență între banii actuali și banii de altădată este evidentă pentru oricine știe ce este, de pildă, o bancnotă de plastic de 100 RON și niște pește uscat servind, până nu tare demult și nici prea departe de noi, precum servește

³⁷ „**BANI 1.** Marfă specială, separată spontan din lumea celorlalte mărfuri, în urma dezvoltării îndelungate a producției și schimbului de mărfuri, care îndeplinește funcția socială de echivalent general al tuturor celorlalte mărfuri și de instrument general al schimbului, datorită proprietăților sale deosebite” (*** *Dicționar de economie politică*, București, Edit. Politică, 1974, p. 63).

³⁸ „**BAN**¹ [...] **2.** Echivalent general al valorii mărfurilor (fiind el însuși o marfă)” [Academia Română – Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 4-a, București, Edit. Univers Enciclopedic, 1998 (DEX '98) – <http://dexonline.ro/search.php?cuv=ban>].

³⁹ Karl Marx, *Capitalul*, vol. I, ..., p. 55.

⁴⁰ „Eșecul încercărilor de a defini într-un mod satisfăcător banii face din aprecierea și controlarea lor, mai presus de orice, o chestiune de divinație educată și de manipulare psihologică, mai curând un meșteșug decât o știință” (Nigel Dodd, *op. cit.*, p. 34).

această bancnotă în prezent, ca material de schimb pentru alte mărfuri⁴¹. Astfel, în vreme ce ca pește uscat banii puteau fi la nevoie mâncați, bucata de polimer nu-i bună nici la împachetat, nici la scris, nici la foc și nici la altceva asemănător, ci numai pentru cumpărături, pentru plata unor obligații sau pentru ținut o vreme deoparte. În schimb, o altă diferență între aceste două categorii de bani este mai puțin evidentă: unii (peștii uscați) erau cu valoare (de schimb) intrinsecă și alții (bancnotele) sunt cu valoare (de schimb) extrinsecă, prilej pentru unii economiști de abordare a acestor din urmă bani (a bancnotelor) doar ca o formă monetară de garanție⁴².

Având însă în vedere cum s-au obținut și se obțin în general banii de către posesorii lor, atât ca pești uscați sau ca monede de aur, cât și ca bucăți de pleu, hârtie sau plastic, și anume, dând în schimb vaca din grajd, porcul din coteț, forța de muncă sau folosința acesteia, atunci banii au fost și sunt, indiferent din ce sunt confecționați, pe lângă cele spuse și în limitele arătate, și *titluri de creanță impersonală*.

Ca titluri de creanță impersonală, banii sunt deasupra faptului dacă materialul din care sunt ei confecționați are sau nu are valoare (de schimb) intrinsecă. În suportul material ce o atestă, creanța impersonală se exprimă în unități de calcul nominale (după caz: kg de orez sau cacao; metri de pânză; număr de perle, cuburi de sare, pești uscați, dolari, lire, lei etc.). Dând bani, se dă, împreună cu materialul din care sunt confecționați, cantitatea de creanță la care ei dau dreptul. În măsura în care ei se dau pentru o marfă nonbani, marfa de schimb general este creanță impersonală. Când plătim o sumă de bani ca impozit transferăm sau ni se transferă o cantitate de creanță impersonală autorității publice, fără ca această creanță să fie marfă, decât atunci când o schimbăm, prin comensurare, cu altceva. Când ținem banii „la ciorap” teaurizăm o creanță impersonală asupra bogăției aflate în „ograda” altora⁴³.

3. SOARTA BANILOR

La început, banii au fost produși pe cale privată, inclusiv sub formă de monedă. Treptat însă baterea de monedă a fost monopolizată, devenind prerogativă

⁴¹ În Islanda secolului al XV-lea existau reglementări care stabileau „un adevărat mercurial de mărfuri plătibile în pește uscat (un pește pentru o potcoavă; 3 pentru o pereche de încălțăminte de femei; 100 pentru un butoi de vin; 120 pentru un butoi de unt etc.)” [Paul Einzig, *Primitive Money in Its Ethnological, Historical and Economical Aspects*, 1948, p. 271–272 (apud Fernand Braudel, *Structurile cotidianului*, vol. 2, București, Edit. Meridiane, 1984, p. 215–216)] .

⁴² Unii specialiști în economie politică oferă „o explicație economică a originilor banilor legată de statutul lor de marfă, de cristalizarea prin bani a relațiilor de producție capitaliste sau de utilitatea lor în scopurile schimbului, care nu poate fi aplicată pe deplin la formele monetare moderne ce nu sunt mărfuri, ci garanții lipsite de valoare intrinsecă” (Nigel Dodd, *op. cit.*, p. 98).

⁴³ Pentru alte câteva detalii, a se vedea: Vasile Marian, *Mai sunt banii o marfă?*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, Editor Institutul de Cercetări Socio-Umane din Cluj-Napoca al Academiei Române, nr./vol. 8, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2001, p. 218–222; idem, *Monedă și credit*, ediția a 2-a, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2003, vol. I (*Monedă*), p. 1–34 și 103–142.

mai întâi a stăpânitorilor mărunți, iar apoi a regilor, împăraților și, mai la urmă, a guvernelor, sub care circulația banilor străini a fost redusă la minimum⁴⁴, la schimbul valutar, în final, supus unui regim juridic mai mult sau mai puțin liberatoriu sau restrictiv, ceea ce se crede că a slăbit și slăbește legăturile dintre diferite părți ale pieței mondiale, separă țările una de alta și „dislocă” diviziunea internațională a muncii; amestecul guvernamental în sfera banilor, se mai crede, a adus cu el, pe lângă „o tiranie greu de descris”, conflicte și haos⁴⁵.

3.1. DESFIINȚAREA BANILOR

Succesul unui individ și al colectivității din care face el parte este de multe feluri, dintre care unul este cel *financiar*, care implică *bani* – produs social care a ajuns să înnebunească lumea mai ceva decât în trecut.

De cum au apărut, banii au devenit și continuă să fie obiect de trebuință și sursă a tot felul de probleme bune pentru unii și mai puțin bune pentru alții, fiecare cu riscul, îngrijorarea și neliniștea sa.

Din perioada primei mari invenții în istoria lor – baterea de monedă, banii au început să încapă pe mâna statului – instituție născută din agresiunea umană, care acum îi folosește și ajută să fie folosiți în numele unei ordini sociale ce sfidează sistemul de valori tradiționale, printre altele, familia, munca, credința, cumpătul și solidaritatea familială, intergenerațională și cea a atâtor alte categorii de oameni. S-a ajuns acolo încât omul „econom, familist, cinstit (în sensul tradițional, nu în sensul legalist) are puține șanse de reușită”, în vreme ce omul „nechibzuit, care se îndatorează, care se specializează în procurarea de resurse prin intermediul agresiunii instituționalizate și în distribuția lor, nu în producția și schimbul voluntar, care nu își ajută familia, care predică «științific» imoralitatea, expansiunea statului etc. este cel cu mari șanse de reușită”⁴⁶.

Pentru omul sărac, banii sunt o sursă de supraviețuire, a sa și a familiei sale, în vreme ce pentru omul bogat ei sunt, în plus, o sursă de afaceri, în numele cărora justiția e denaturată, adevărul este ascuns, oamenii creduli sunt escrocați, prietenii sunt trădați, cei ce fură, chiar și din ceea ce alții au furat, sunt condamnați, trădătorii sunt împușcați, adeseori de alți trădători ș.a.m.d.

Numeroase observații și studii relevă că succesul, în general, cel financiar, în special, continuă să *colcăie* într-o mulțime de *fapte reprobabile*, locale sau globale, cu vinovați cunoscuți și mai ales „necunoscuți”.

⁴⁴ „Utilizarea monezilor străine a fost predominantă în Evul Mediu” (Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 75).

⁴⁵ „El a fragmentat piața mondială, pașnică și productivă, și a fărâmițat-o în mii de bucățele, împiedecând și obstrucționând comerțul și investițiile cu nenumărate restricții, controale, cursuri artificiale, prăbușiri monetare etc. Acest amestec a contribuit la izbucnirea războaielor, prefăcând o lume a relațiilor pașnice într-o junglă de blocuri monetare conflictuale” (*ibidem*, p. 96).

⁴⁶ Marius Spiridon, *Prefață* la Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 10.

În țara noastră, în ultimul deceniu al secolului și mileniului trecut, cineva remarcă că, în fiecare zi, „cetățeanul român, indiferent de etnie, sex sau religie, a avut de învățat câte ceva: cum se fură o flotă, cum se intră în pușcărie pentru o găină și nu pentru o fabrică, cum se minte zâmbind, cum nimic din ceea ce există pe dinafară și pe dinăuntru nu-i scutit a fi echivalat în valută forte sau leu autohton. În fața acestei evidențe, sociologii încearcă tot felul de explicații, politicienii închid ochii, Biserica invocă îndurarea Duhului Sfânt. De la șuruburi, păduri, copii, pământ, inteligență, onoare la diplomă, sentimente și rațiune, totul se vinde și se cumpără în țara asta”⁴⁷, după ce, în cei 50 de ani premergători, aproape fiecare s-a obișnuit să-și fure o parte din roadele muncii sale. Și lista faptelor reprobabile poate continua, cu *plocoanele* și/sau *mita* pentru a intra în avocatură, notariat, partid, spital, azil etc., pentru ocuparea unui loc mai bun pe o listă electorală, pentru primirea unei parohii, circumscripții medicale sau a unui contract, pentru facilitarea unei autorizații, sentințe judecătorești drepte sau nedrepte, pentru promovarea unui examen de capacitate, de bacalaureat, de rezidențiat ș.a.m.d.⁴⁸

În lume, percepția tot mai multor critici este că milioane de oameni au fost uciși pentru bani. „Copiii unor familii bogate au fost răpiți și ținuti ostatici până la primirea unor răscumpărări – bani pe care părinții trebuia să-i plătească pentru a-și vedea copiii teferi acasă. Persoanele credule au fost escrocate de economiile de-o viață de către meșteri ai escrocheriei. Locuințele oamenilor au fost sparte și scotocite pentru bani. [...] În ultimii ani ai generației noastre însă, goana după acest mijloc de schimb extraordinar de nesigur [...] s-a degradat mai mult ca oricând. Nicio altă generație nu a fost martoră la jafurile unor bănci comise cu mai multă îndrăzneală, jafuri în care nu numai bărbații și femeile, dar și tinerii au furat milioane de dolari, smulgându-i de la casieri aflați sub amenințarea armei. Astfel de furturi sunt acum atât de frecvente, încât trec aproape neobservate de mass-media. Numeroase bănci au devenit insolvabile, deoarece proprietarii lacomi au manipulat în mod ilegal milioanele depunătorilor în folosul lor personal, epuizând astfel fondurile băncii și, de fapt, ruinându-i pe mulți depunători.

Ce se poate spune despre funcționarii de astăzi care delapidază milioane de dolari de la patronii lor în încercarea de a gusta modul de viață al celor bogați și al celebrităților? S-ar putea scrie sute de pagini despre oamenii care pândesc pe străzi întunecoase pentru a-i jefui pe trecători de conținutul poșetelor și al portofelelor. Și ce se poate spune despre tâlhăriile la care multe persoane au fost martore ziua în amiaza mare, victimele fiind ucise și jefuite? În unele cartiere, locatarii se lamentează: «Nu se mai pune problema *dacă* voi fi jefuit pe strada mea, ci *cât de des*». Unii chiar poartă cu ei «bani pentru bandiți», cu alte cuvinte o sumă pentru satisfacerea jefuitorului care, în schimb, poate că le cruță viața.”⁴⁹

⁴⁷ Melania Mandas Vergu, *Diplome autentice, universități false*, „Adevărul”, nr. 3210 din 4 octombrie 2000, p. 1

⁴⁸ Pentru câteva exemple concrete în acest sens, a se vedea, de pildă, Vasile Marian, *Fenomene monetare negative*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2005.

⁴⁹ *** *Iubirea de bani. O rădăcină a tot felul de rele*, „Trezii-vă”, 22 mai 1994, p. 3–4.

În tandem cu asemenea fapte și cu vădită tentă de globalizare se află *corupția*, despre care un om bogat spunea, recent, că „în trecut, oamenilor le era rușine să recunoască acest lucru și încercau să îl ascundă. Astăzi, când obiectivul de obținere a profitului a fost promovat la rangul de principiu moral, politicienilor din unele țări le este rușine atunci când nu reușesc să obțină avantaje de pe urma poziției lor. Am putut observa acest lucru în mod direct, în țările în care am fundații. Ucraina, în special, a conferit corupției o și mai proastă reputație. De asemenea, am făcut un studiu privind țările africane și am descoperit că atât oamenii din țările sărace în resurse, cât și oamenii din țările bogate în resurse sunt la fel de săraci; singura diferență este că guvernele din țările bogate în resurse sunt mult mai corupte.”⁵⁰

Majoritatea dintre noi suntem afectați de asemenea fapte, iar în vreme ce inovații se fofilează sau contestă că sunt corupți, necinstiți etc., alții continuă să propovăduiască, printre altele, desființarea banilor, amintindu-ne de comuniștii care, trecând din opoziție la putere, au *uitat* sau pur și simplu n-au mai făcut ce au spus, cum, după alegeri, nu fac nici *democrații* ce le-au luat locul, ci se rotesc în *familie*.

Imitând „procedura atâtor filosofi, care vorbind despre ființa gândirii filosofice, polarizează totul în jurul propriei lor «metode»”, care „prezintă abaterile și mișcările pline de sinuozități și de accidente ale filosofiei ca tot atâtea convulsii prin care gândirea omenească a trebuit să treacă până să ajungă a naște *metoda* «absolută», proprie fiecăruia dintre ei”⁵¹, susținătorii regatului lui Iehova *ne asigură* că „sfârșitul îngrijorărilor financiare este iminent”, prin aceea că Iisus Hristos „va permite ca miliarde de oameni să trăiască în paradisul pământesc”⁵², și asta după ce clasicii marxism-leninismului ne-au asigurat de ceea ce nu s-a verificat, că o modalitate practică de a face față sărăciei este trecerea societății la o organizare pe principiile colectivismului și pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție.

Unele supoziții ale acestei din urmă filosofii s-au dovedit a fi sursa multor erori de mai târziu, iar pentru a fi convinși că nu e vorba de o reapariție sau substituie inutilă a lor e bine să reamintim câteva dintre ele, prilej de a-l ajuta puțin pe cel chemat a urma *o nouă cale* fără să aibă la îndemână și o altă sursă de informare.

Engels, bunăoară, *credea* că atunci „când, în sfârșit, întregul capital, întreaga producție și întregul schimb vor fi concentrate în mâinile națiunii, proprietatea privată se va lichida de la sine, banii vor deveni de prisos, iar producția va crește în asemenea măsură și oamenii se vor schimba într-atât, încât vor putea dispărea și

⁵⁰ George Soros, *Criza capitalismului global. Societatea deschisă în primejdie*, Iași, Edit. Polirom • ARC, 1999, p. 188.

⁵¹ Lucian Blaga, *Opere*, vol. 8 (*Trilogia cunoașterii*), București, Edit. Minerva, 1983, p. 65.

⁵² *** *La originea îngrijorărilor financiare*, „Trezii-vă”, 6 mai 1992, p. 8 și 18.

ultimele forme de relații ale vechii societăți”⁵³, iar pentru a convinge naivii, el prezicea că statul comunist va construi „palate ... care vor servi drept locuințe comune unor comunități de cetățeni care se vor ocupa cu industria și agricultura.”⁵⁴

Pentru Marx, noua societate urma să introducă un fel de înscrisuri care vor atesta, pentru fiecare participant la producția socială, cantitatea de muncă în limitele căreia acesta va putea retrage din stocul social mijloacele de consum de care are nevoie, dar aceste chitanțe sau bonuri „nu sunt bani. Ele nu circulă”⁵⁵.

Văzând în bani „expresia concentrată a avuției sociale, expresia concentrată a muncii sociale [...] un titlu care permite perceperea unui tribut de la toți oamenii muncii [...] o rămășiță a exploatării de ieri”, Lenin nutrea speranța deșartă că „P.C. din Rusia va căuta să înfăptuiască cât se poate de repede cele mai radicale măsuri, care să pregătească desființarea banilor”⁵⁶, printre care el enumera „înlocuirea lor prin carne de economii, prin cecuri, prin bonuri pe termen scurt, pe baza cărora să se poată obține produse ale societății etc., prin instituirea păstrării obligatorii a banilor la bănci etc.”⁵⁷

De îndată ce și-a văzut *sacii în căruță*, respectiv, proprietatea privată în curs de lichidare, Lenin a început să considere lucrurile promise altfel, spunând că suprimarea banilor este totuși un proces de durată. „În perioada de trecere de la societatea capitalistă la cea socialistă ne este absolut imposibil să ne lipsim de semnele monetare sau să le înlocuim, într-un scurt interval de timp, cu altele noi.”⁵⁸ Pentru a-i desființa, „E nevoie de foarte multe realizări, tehnice și, ceea ce este mult mai greu și mai important, de foarte multe realizări pe plan organizatoric”, perioadă în care „ești nevoit să rămâi la o egalitate în vorbe, înscrisă doar în constituție, la o situație în care orice om care are bani are de fapt dreptul de a exploata.”⁵⁹

Ulterior, perioada de trecere de la capitalism la socialism a fost depășită și în alte țări de pe glob, nu numai în fosta URSS, fără ca banii să fi dispărut, măcar între granițele lor. Dimpotrivă, aceștia au fost menținuți și utilizați, dar mai mult ca un mijloc de realizare a unor scopuri decât ca un scop în sine. A trecut vremea banilor confecționați dintr-un metal monetar sau convertibili într-un astfel de metal. Atunci, *banul era mai ban* și în țara noastră, în vreme ce astăzi el este un fel de *uite popa, nu e popa*, și asta nu din cauza socialismo-comunismului, care, ca practică, s-a cam dus pe apa sâmbetei, ci a felului de a fi al unei societăți după care mai marii ei au umblat și umblă cu *limba scoasă de un cot!*

⁵³ Karl Marx, Friedrich Engels, *Mici scrieri economice*, București, Edit. Politică, 1969, p. 172.

⁵⁴ Friedrich Engels, *Principiile comunismului*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. 4, București, Edit. Politică, 1958, p. 376.

⁵⁵ Karl Marx, *Capitalul*, vol. II (*Procesul de circulație a capitalului*), în Marx-Engels, *Opere*, vol. 24, București, Edit. Politică, 1967, p. 373.

⁵⁶ V. I. Lenin, *Sarcinile imediate ale Puterii Sovietice*, în *Opere complete*, vol. 36, București, Edit. Politică, 1965, p. 145.

⁵⁷ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 38, București, Edit. Politică, 1966, p. 352.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 100.

Faptul că varianta socialisto-comunistă a desființării banilor n-a mers naște întrebarea: va merge cea religioasă?

Recunoscând *valoarea* acestei idei mesianice, „nu rostim încă o judecată cu privire la legitimitatea sa”¹⁶.

Printr-o *dictatură* a celor trimiși de cine știe cum s-or înțelege, în caz de globalizare, să-i spună mai marelui și atotputernicului lor este posibil orice, mai puțin, probabil, renunțarea la acea bogăție care-i face pe autorii acesteia nefericiți, precum au fost Solomon sau alți fondatori de imperii. Întotdeauna vor exista persoane care să vrea a fi nefericite pentru că au prea mult, lăsând celor mulți fericirea de a se mulțumi cu ce au, până în ziua de apoi când vor vedea ce încântați vor fi de ceea ce au făcut.

Sărăcia nu ține de *foame*, iar mulțumirea cu ceea ce ne hrănim și acoperim nu susține progresul, la care nimeni nu trebuie obligat să participe, dar nici să-i fie permis a profita de munca altuia și de ceea ce *Dumnezeu* a lăsat pentru fiecare în mod egal. Cui nu-i trebuie bani, n-are decât să-i refuze, iar cel ce vrea bani, să-i poată obține fie ca până acuma, fie ca echivalent social al muncii sale.

3.2. UNIFICAREA MONETARĂ

În opoziție cu cei care vor desființarea banilor se află cei care vor, printre altele: a) menținerea sau nu a felului actual de bani în circulație; b) revendicarea sau nu a dreptului de emisiune a unui fel sau altul de bani; c) unificarea sau nu a formelor locale a banilor; d) instituirea sau nu a unei monede mondiale.

În acest context, multă lume se oprește de obicei la: a) banii confecționați din hârtie sau din alt material ordinar, ca monedă fără acoperire, zisă și *discreționară*, existentă deja pe plan național și, mai recent, comunitar; b) perspectiva găsirii unei soluții fezabile privind trecerea de la actuala monedă mondială de cont la o monedă mondială efectivă. În schimb, alte voci consideră că viitorul ar trebui să fie al banilor din aur sau din altă „marfă (obiectuală – aș adauga eu, VM) aleasă de piața liberă”, bani emiși de altcineva decât de „guvern”⁶⁰, deoarece acesta îi împiedică „pe alții (băncile private de emisiune – preciz.ns., VM) să facă lucrurile mai bine.”⁶¹

Reintroducerea în circulație a unor bani din *Epoca de Aur* ar fi o materializare a visului academic al secolului al XIX-lea, care și-a „aruncat – spunea J.M. Keynes, în 1924 – pălăria și mantaua și a îmbrăcat zdrențe de hârtie, și cu ajutorul spiritelor rele, – care sunt totdeauna mai puternice decât cele bune –,

⁶⁰ *Ibidem*, p. 119.

⁶¹ „[...] în domeniul banilor, nu vreau decât să interzic guvernului să-i împiedice pe alții să facă lucrurile mai bine”, iar pentru asta „nu avem nicio alegere în afară de a înlocui monopolul monetar guvernamental și sistemele monetare naționale cu libera concurență între bănci private de emisiune” [Friedrich August von Hayek (1899–1992), *Denaționalizarea banilor*, București, Edit. Libertas Publishing, 2006, p. 11 și 118].

adică cu ajutorul miniștrilor de finanțe, a intrat în viață” pe nesimțite, în perioada primului război mondial (1914–1918) și cea imediat următoare, „în timp ce economiștii dormeau.”⁶²

Soluția propusă are la bază credința neconfirmată că „oferta totală de monedă este dată de cantitatea totală de aur existentă în societate”⁶³ și „derularea schimburilor monetare nu depinde de *cantitatea* de monedă”, astfel că „orice cantitate de monedă este suficientă pentru a intermedia schimburile oricărei cantități de bunuri și servicii”, că „o cantitate mai mare de bani [...] va permite tranzacționarea bunurilor și serviciilor [...] la niște prețuri superioare”, iar „o cantitate mai redusă de monedă îndeplinește aceeași funcție la prețuri mai scăzute.”⁶⁴

Nu dispun de o experiență care să confirme întru totul această credință, dar logic pot să arăt că, potrivit ei, rezultă că un litru de lapte dintr-o țară (precum Elveția) care are mult-mult aur este, exagerând puțin, de 50 de ori mai scump decât într-o altă țară (precum România), în care se află incomparabil mai puțin aur, iar prin generalizare, că eficiența schimburilor comerciale mondiale este funcție de cantitatea de marfă-bani pe care o are fiecare țară pentru înfăptuirea schimburilor ei interne de mărfuri.⁶⁵

În ciuda aparențelor, o asemenea concluzie o găsesc a fi și în construcția monetară făcută după renunțarea la etalonul-aur pe plan intern, și în acordul de înființare a *Fondului Monetar Internațional* (FMI), încheiat în iulie 1944 la Bretton Woods (în SUA).

Spre sfârșitul celui de-al doilea război mondial, mărfuri, capacități de producție și disponibilități bănești se găseau în principal în SUA. Potrivit unor estimări, aici au ajuns peste 60%, chiar 75%, după alte surse, din rezervele monetare ale lumii, făcând ca, din această cauză, prețurile în aur ale mărfurilor în SUA să fie mai mari decât prețurile în aur ale mărfurilor în multe din celelalte țări participante la *Acord*. Pornind de la starea de fapt creată și de la acoperirea în aur declarată pentru fiecare monedă de hârtie proprie s-au stabilit cursuri de schimb, guvernate apoi, în practicarea acestora, de principiul relativei lor stabilități. Cu timpul însă, viața a scos la iveală aranjamentul inițial păgubos, iar în 1971 ea a impus renunțarea la desfășurarea relațiilor bănești internaționale cu monede predefinite în aur sau fluctuante în anumite limite față de aur, fără o revenire la ceea ce am văzut că unii teoreticieni continuă să ceară cu insistență, la aur și/sau la o altă asemenea marfă-bani.

Visul academic al unui trecut al banilor de altă dată a fost lăsat, și de această dată, neîmplinit, prin instituirea în 1969 a *dreptului special de trageră* (DST) –

⁶² Christofor Coroamă, *Criza etalonului aur*, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1945, p. 4.

⁶³ Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 35.

⁶⁴ Jörg Guido Hülsmann, *op. cit.*, p. 121.

⁶⁵ „[...] oferta totală de monedă e dată de cantitatea totală de aur existentă în societate” (Murray Newton Rothbard, *op. cit.*, p. 35).

denumire a *special drawing rights* (SDR) – ca *monedă de calcul* compozită a *Fondului Monetar Internațional* (FMI), respectiv *International Monetary Fund* (IMF), pentru care orice bancă centrală calculează deja un *curs de schimb* în moneda sa proprie ori în altă sau alte monede, alături de un preț al aurului.

Pe măsură ce procesul de globalizare a lumii va avansa este de așteptat ca această monedă de calcul, purtând eventual un alt nume, mai simplu și mai semnificativ⁶⁶, să devină și o monedă de circulație, emisă de o *bancă mondială*, probabil de *Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare* (BIRD), ce ființează deja și e numită în jargon chiar așa – *Bancă Mondială*⁶⁷.

Dacă e așa cum se spune, că derularea schimbului de mărfuri se poate face cu orice cantitate de monedă de orice fel, atunci mă îndoiesc că cel mai bun fel de monedă mondială ar fi o monedă confecționată, ca și monedele emise pe plan național sau comunitar de mai multe bănci private concurente⁶⁸, din aur sau din altă asemenea marfă-bani, datorită celor arătate, că orice marfă-bani cunoaște un volum, o repartitie și o dinamică ce contrazice în mod arbitrar ceea ce teoria afirmă, iar practica confirmă a sta la baza unui schimb de mărfuri relativ echivalent (muncă, utilitate, costuri marginale etc.).

Orice altă monedă mondială decât din aur sau din altă asemenea marfă-bani are nevoie de o autoritate monetară care să-i determine în mod curent indicele puterii de cumpărare a cât mai multor alte mărfuri, cerință căreia deja îi răspunde, de bine de rău, DST.

În loc de actualul DST, alți autori se gândesc la o altă monedă mondială.

Potrivit uneia dintre aceste voci, „pentru viitor, singura opțiune general acceptată trebuie să fie una care să nu ia în calcul fixitatea sau volatilitatea cursurilor monetare”, ci „dezvoltarea și susținerea egalizării sistemelor și zonelor monetare, implicit prin asigurarea resurselor necesare pentru a veni în ajutorul statelor victime ale valurilor speculative”, iar ca model de stat „pentru o monedă planetară al cărei nume nu a fost încă ales [...] poate fi China (mai mult), Japonia (mai puțin) sau Elveția (în cea mai bună măsură)”⁶⁹.

Până la o nouă monedă mondială (după marfa-bani universală și după DST), avem monedele comune, fiecare a câte unui număr mai mic sau mai mare de state independente, monede dintre care cea mai importantă este deocamdată *euro*.

Euro, având sigla *EUR* și acronimul €, este denumirea monedei ce a luat locul unității monetare europene de cont *ECU* (prescurtare de la *European Count*,

⁶⁶ În 1944, J.M. Keynes a propus denumirea de *bancor* (sau *bancaur*, în română), secretarul trezoreriei americane de atunci pe aceea de *unita*, iar publicația *The Economist* pe aceea de *phoenix*.

⁶⁷ „Până în prezent, ea a servit, în principal, la menținerea artificială la putere a guvernanților corupți din țările Lumii a Treia, pe calea furnizării de credite prelevate de la contribuabilii occidentali” (Jörg Guido Hülsmann, *op. cit.*, p. 127–128).

⁶⁸ „Binecuvântată va fi ziua în care nu vom mai aștepta o monedă bună din bunăvoința guvernului, ci din grija băncilor pentru interes propriu” (Friedrich August von Hayek, *op. cit.*, p. 119).

⁶⁹ Emilian M. Dobrescu, *Viitorul apropiat al monedei mondiale*, „Economistul”, nr. 2156 (3182), 30 iunie–1 iulie 2006, p. 12.

după unii, *Currency*, după alții, *Unit*, la care s-a renunțat pe motiv că nemții nu o puteau pronunța ca și cei care au introdus-o – francezii), monedă ce a fost pusă în circulație la 1 ianuarie 2002 de către 12 țări din cele 15 câte număra Uniunea Europeană la acea vreme, iar mai devreme sau mai târziu ea va fi adoptată ca monedă proprie și de către alte țări din cele 27 ale UE.

Bancnote euro emite doar *Banca Central Europeană* (BCE), respectiv *European Central Bank* (ECB) – cu sediul în Frankfurt pe Main, Germania, iar *monede (metalice) euro* emit băncile centrale din țările care au trecut la *euro*. Împreună cu BCE, aceste bănci (centrale) alcătuiesc instituția ce poartă numele de *Eurosistem* (*Eurosystem*, în lb.eng.), condus de către *Consiliul Euro*. BCE, împreună cu băncile centrale din toate țările UE alcătuiesc *Sistemul European de Bănci Centrale* (SEBC), respectiv *European System of Central Banks* (ESCB).

Asemănător țărilor din UE care alcătuiesc *Eurosistem*, 6 țări din *Golful Arab* (Arabia Saudită, Quatar, Bahrain, Kuwait, Emiratele Arabe Unite și Oman) s-au reunit în *Consiliul de Cooperare din Golf* și și-au propus să formeze o *uniune monetară*, în care să aibă, începând cu anul 2010, *Gulf Currency* – ca monedă comună, convenind asupra a 5 criterii: *pe de o parte* asupra nivelului maxim al deficitului bugetar (3%), al datoriei publice (60% din PIB), al inflației (2% peste indicele mediu de creștere a prețurilor în toate țările participante) și al dobânzii (2% peste media celor mai joase trei rate de dobândă din țările ce alcătuiesc Consiliul), iar *pe de altă parte* asupra nivelului minim al rezervei valutare (necesarul pentru 4–6 luni de importuri).

Teoria monedelor comune în diferite zone de pe glob⁷⁰ este frumoasă și fructuoasă⁷¹, din moment ce unii îl au deja pe euro, iar alții și-au propus să aibă o asemenea monedă sau mai cochetează cu ea. Pe de altă parte însă, se aud voci care semnalează probleme⁷², griji⁷³ și dileme⁷⁴ în privința uneia sau alteia dintre monedele comune, voci în fața cărora *Banca Central Europeană* s-a văzut nevoită a declara că „orice stat european poate părăsi zona euro”, avertizând însă asupra faptului că o astfel de retragere poate implica riscuri enorme.

⁷⁰ „Părintele” acestei teorii și „ideologul” Uniunii Monetare Europene (UME) este canadianul Robert Mundell, răsplătit în anul 1999 cu Premiul Nobel pentru economie.

⁷¹ „[...] teoria zonelor monetare optime a devenit una din teoriile economice cele mai noi și mai pline de impact asupra proceselor care au loc în lume la acest început de mileniu III” (Silviu Cerna, *Teoria zonelor monetare optime*, Timișoara, Edit. Universității de Vest, 2006, p. 19–20).

⁷² Vezi: *Divergențele economice clatină și Uniunea Monetară*, „Capital”, 9 iunie 2005; Călin Stoica Diaconovici, *Uniunea Monetară Europeană, în pericol*, „Evenimentul zilei”, 21 septembrie 2006 (<http://www.evz.ro/article.php?artid=272914>);

⁷³ Vezi Cristian Groza, *Uniunea monetară a țărilor arabe, în impas*, „Ziarul financiar”, nr. 2032 din 12 decembrie 2006, p. 11.

⁷⁴ Vezi Cătălin Barbu, *Uniunea monetară asiatică*, „Cadran politic”, nr. 38 (http://www.cadranpolitic.ro/view_article.asp?item=877&item=Uniunea_monetară_asiatică).